

Zkouška z českého jazyka a literatury

A. Didaktický test

(1) Didaktický test ze zkušebního předmětu český jazyk a literatura trvá 75 minut.

Očekávané vědomosti a dovednosti

Žák, který koná maturitní zkoušku z českého jazyka a literatury v rámci společné části maturitní zkoušky, prokáže osvojení následujících vědomostí a dovedností:

1. ovládá pravidla českého pravopisu

2. provede slovotvornou a morfologickou analýzu slovního tvaru

- určí slovnědruhovou platnost slova;
- určí mluvnické kategorie u ohebných slovních druhů;
- nalezne v daném kontextu chybný (nekodifikovaný) tvar slova, případně ho opraví;
- vytvoří spisovný tvar slova;
- rozliší základní způsoby tvoření slov v češtině (odvozování, skládání, zkracování a jejich kombinace);
- určí ve slovním tvaru předponu, kořen, příponu, koncovku;
- určí základové slovo ke slovu odvozenému;

3. vystihne význam pojmenování

- postihne význam pojmenování v daném kontextu i mimo něj;
- nalezne v daném kontextu nevhodně užitě slovo, případně za něj vybere vhodnou náhradu;
- nalezne k pojmenování v daném kontextu synonyma a antonyma;
- rozezná obrazné a neobrazné pojmenování;

4. provede syntaktickou analýzu věty jednoduché a souvětí

- určí větné členy, provede analýzu souvětí;
- nalezne odchylky od pravidelné větné stavby, případně chybný větný celek opraví;
- nalezne syntaktické nedostatky, případně vybere nejvhodnější opravu (např. předložky, spojovací výrazy, slovosled);

5. prokáže porozumění celému textu i jeho částem

- nalezne v textu požadované informace;
- vystihne hlavní myšlenku textu;
- identifikuje téma textu;
- rozliší informace podstatné a nepodstatné;
- charakterizuje text z hlediska subjektivity a objektivit;
- rozliší komunikační funkce v textu (např. otázka, žádost, rada);
- rozliší vyjádření domněnky a tvrzení s různou mírou pravděpodobnosti od faktického konstatování;

- postihne hlubší (symbolizující) význam situace konstruované textem, postihne podtext;
- rozezná v textu prvky manipulace, podbízivosti, ironie, nadsázky;
- rozezná různé možné způsoby čtení a interpretace textu, rozezná eventuální dezinterpretaci textu;
- porovná informace z různých textů;
- dovede využít informace získané v odborném textu k práci s jinými druhy textů;
- dovede při práci s různými druhy textů využít s porozuměním základní lingvistické a literárněvědní pojmy;
- dovede při práci s různými druhy textů využít poznatků z jiných disciplín podstatných pro porozumění danému textu;

6. rozezná základní charakter textu

- určí účel textu a jeho funkce, případně rozezná funkci dominantní;
- posoudí funkčnost užitých jazykových prostředků;
- posoudí vhodnost užití pojmenování v daném kontextu;
- rozezná útvary a funkční prostředky užití v textu (např. obecná čeština, dialekty, knižní, archaické a expresivní jazykové prostředky, argot, slang);
- přiřadí text k funkčnímu stylu (např. odborný, umělecký, publicistický), ke slohovému útvaru, určí slohový postup;
- nalezne jazykové prostředky typické pro konkrétní funkční styl a pojmenuje je, odliší v daném kontextu výrazy příznakové (netypické);
- orientuje se v komunikační situaci (oficiální, neoficiální);
- charakterizuje komunikační situaci vytvářenou textem (např. adresát, účel, funkce);
- rozliší různé typy textu (např. předmluva, doslov, vlastní text);

7. analyzuje výstavbu výpovědi a textu

- posoudí celkovou výstavbu textu, nalezne její případné nedostatky;
- doplní podle smyslu vynechané části textu;
- uspořádá části textu v souladu s textovou návazností;

8. orientuje se ve vývoji české a světové literatury

- prokáže základní přehled o vývoji české a světové literatury;
- rozezná podle charakteristických rysů základní literární směry a hnutí;
- přiřadí text k příslušnému literárnímu směru;

9. aplikuje základní znalosti literární teorie na konkrétní text

- rozliší prózu a poezii; lyrický, epický a dramatický text;
- rozezná na základě textu charakteristické rysy literárních druhů a žánrů;
- rozezná autora, vypravěče / lyrický subjekt, postavy; postihne vztah mezi nimi a způsob, jak jsou textem vytvářeny;
- rozezná typy promluv (přímá řeč, nepřímá řeč, polopřímá řeč, neznačená přímá řeč);
- rozezná vyprávěcí způsoby, rozliší dialog a monolog (včetně vnitřního monologu);
- nalezne v textu motiv, téma;

- orientuje se v principech kompoziční výstavby textu, rozezná kompoziční postupy (např. chronologický, retrospektivní);
- analyzuje jazykové prostředky a jejich funkci v textu;
- nalezne v textu tropy a figury (alegorie, aliterace, anafora, apostrofa, dysfemismus, elipsa, epifora, epizeuxis, eufemismus, gradace, hyperbola, inverze, metafora, metonymie, oxymóron, personifikace, přirovnání, řečnická otázka, symbol, synekdocha);
- rozliší vázaný a volný verš;
- určí typ rýmového schématu a jeho pojmenování (sdružený, střídavý, obkročný, přerývaný).

B. Písemná práce

- (1) Písemnou prací z českého jazyka a literatury se rozumí vytvoření souvislého textu, jehož minimální rozsah je 250 slov; písemná práce trvá 110 minut včetně času na volbu zadání. Při konání písemné práce má žák možnost použít Pravidla českého pravopisu.
- (2) Pro písemnou práci ředitel školy stanoví 4 zadání, která se žákům zpřístupní bezprostředně před zahájením zkoušky. Po zahájení zkoušky si žák 1 zadání zvolí. Zadání písemné práce obsahuje název zadání, popřípadě výchozí text k zadání a způsob zpracování zadání.

Očekávané vědomosti a dovednosti

Žák, který koná maturitní zkoušku z českého jazyka a literatury prokáže osvojení následujících dovedností:

1. vytvoří text podle zadaných kritérií
  - zpracuje v písemné práci zadané téma;
  - orientuje se v komunikační situaci vymezené zadáním písemné práce;
  - zvolí formu písemného projevu adekvátní účelu textu;
  - využije znalostí základních znaků funkčních stylů, slohových postupů a útvarů;
  - využije informace z výchozích textů (grafů, tabulek atp.);
2. dovede v písemném projevu funkčně použít jazykové prostředky
  - využívá znalostí jazykové normy a kodifikace (pravopis, morfologie, slovo tvorba);
  - použije jazykové prostředky adekvátní dané komunikační situaci / danému slohovému útvaru;
  - prokáže šíři a pestrost slovní zásoby;
  - používá pojmenování v odpovídajícím významu;
3. uplatňuje zásady syntaktické a kompoziční výstavby textu
  - ovládá zásady výstavby větných celků;
  - respektuje formální prostředky textové návaznosti;
  - uplatňuje znalost kompozičních principů při tvorbě textu;
  - vytvoří myšlenkově ucelený, strukturovaný a koherentní text

C. Ústní zkouška před zkušební maturitní komisí

- (1) Pro ústní zkoušku z českého jazyka a literatury je určen maturitní seznam 92 literárních děl. Seznam literárních děl, z něhož žák vybírá, sestavuje škola.
- (2) Ústní zkouška se uskutečňuje formou řízeného rozhovoru s využitím pracovního listu obsahujícího úryvek nebo úryvky z konkrétního literárního díla. Pracovní listy pro žáky jsou zajištěny k dílům z jejich vlastních seznamů literárních děl. Součástí pracovního listu je i zadání ověřující znalosti a dovednosti žáka vztahující se k učivu o jazyce a slohu.
- (3) Z maturitního seznamu literárních děl žák připraví vlastní seznam 20 literárních děl sestavený na základě kritérií pro výběr maturitních zadání k ústní zkoušce. Žák odevzdá seznam řediteli školy nebo jím pověřené osobě do 31. března pro jarní zkušební období a do 30. června pro podzimní zkušební období.
- (4) Neodevzdá-li žák do data podle odstavce 3 vlastní seznam literárních děl, losuje si u zkoušky z pracovních listů ke všem dílům maturitního seznamu literárních děl sestaveného školou.
- (5) Bezprostředně před zahájením přípravy k ústní zkoušce si žák vylosuje číslo pracovního listu. Příprava k ústní zkoušce trvá 20 minut. Ústní zkouška trvá 15 minut. V jednom dni nelze losovat dvakrát pracovní list ke stejnému literárnímu dílu.
- (6) V průběhu ústní zkoušky není žákovi dovoleno používat žádné pomůcky vyjma pracovního listu a psacích potřeb.

Kritéria pro výběr maturitních zadání k ústní zkoušce

Žák vybírá 20 literárních děl	Světová a česká literatura do konce 18. století	min. 2 literární díla
	Světová a česká literatura 19. století	min. 3 literární díla
	Světová literatura 20. a 21. století	min. 4 literární díla
	Česká literatura 20. a 21. století	min. 5 literárních děl

Pro žákův seznam literárních děl platí základní pravidla:

- za literární dílo je považováno komplexní dílo, nikoli jeho část (např. Karel Jaromír Erben: Kytice, nikoli Karel Jaromír Erben: Polednice);
- minimálně dvěma literárními díly musí být v seznamu zastoupena próza, poezie, drama;
- seznam může obsahovat maximálně dvě díla od jednoho autora.

Pracovní listy

Pracovní list obsahuje

- a) výňatek z uměleckého textu;
- b) výňatek z neuměleckého textu;
- c) strukturu zkoušky.

Struktura ústní zkoušky je tvořena třemi částmi, které musí zaznít v níže uvedeném pořadí:

1. literárněhistorický kontext literárního díla
2. analýza uměleckého textu;
3. analýza neuměleckého textu.

Očekávané vědomosti a dovednosti

Žák, který koná ústní maturitní zkoušku z českého jazyka a literatury, prokáže osvojení následujících vědomostí a dovedností:

1. charakterizuje literárněhistorický kontext literárního díla

- zařadí literární dílo do kontextu autorovy tvorby, do literárního / obecně kulturního kontextu;

2. analyzuje umělecký text

- využije vědomosti získané přečtením celého díla, z něhož pochází výňatek;
- zasadí výňatek do kontextu díla;
- nalezne v textu motivy, téma;
- charakterizuje vypravěče / lyrický subjekt, postavy;
- rozezná vyprávěcí způsoby, rozliší dialog, monolog a vnitřní monolog;
- rozezná typy promluv (přímá řeč, nepřímá řeč);
- orientuje se v časoprostoru díla i konkrétního výňatku;
- charakterizuje kompoziční výstavbu díla i konkrétního výňatku;
- charakterizuje postavy
- analyzuje jazykové prostředky a jejich funkci v textu;
- nalezne v textu tropy a figury (alegorie, aliterace, anafora, apostrofa, dysfemismus, elipsa, epifora, epizeuxis, eufemismus, gradace, hyperbola, inverze, metafora, metonymie, oxymoron, personifikace, přirovnání, řečnická otázka, symbol, synekdocha, ...);
- rozliší vázaný a volný verš;
- určí typ rýmového schématu a jeho pojmenování (sdružený, střídavý, obkročný, přerývaný, ...);
- určí literární formu díla;
- rozezná na základě textu charakteristické rysy literárních druhů a žánrů;

3. analyzuje neumělecký text

- přiřadí text k funkčnímu stylu, slohovému útvaru, určí slohový postup (slohové postupy);
- postihne hlavní myšlenku textu;
- analyzuje jazykové prostředky a jejich funkci v textu;
- charakterizuje kompoziční výstavbu výňatku;
- charakterizuje komunikační situaci vytvářenou textem (např. adresát, účel, funkce);

4. formuluje výpovědi v souladu s jazykovými normami a se zásadami jazykové kultury.

D. Hodnocení

- (1) Žák vykoná zkoušku úspěšně, pokud dosáhne alespoň hranice úspěšnosti. Hranici úspěšnosti didaktických testů uvede Centrum v testových sešitech didaktických testů.
- (2) Didaktický test je vyhodnocován Centrem.
- (3) Didaktické testy společné části maturitní zkoušky se hodnotí slovně „uspěl(a)“ nebo „neuspěl(a)“ s procentuálním vyjádřením úspěšnosti.
- (4) Pokud žák zkoušku nekonal, uvádí se v protokolu u příslušného zkušebního předmětu místo stupně prospěchu slovo „nekonal(a)“.
- (5) V případě písemné práce a ústní zkoušky z českého jazyka a literatury tvoří hodnocení písemné práce 40 % a hodnocení ústní zkoušky 60 % celkového hodnocení zkušebního předmětu.
- (6) Pokud se zkouška skládá z více částí **konaných různou formou**, vykoná žák zkoušku úspěšně, pokud úspěšně vykoná všechny části dané zkoušky.
- (7) V případě, že se zkouška skládá z více částí konaných různou formou a žák některou část zkoušky nevykonal úspěšně, opakuje tu část zkoušky, kterou nevykonal úspěšně.
- (8) Dílčí zkoušku, konanou formou písemné práce, vykoná žák úspěšně, pokud dosáhne nejméně 40 procentních bodů, což v absolutních bodech znamená 12 bodů (maximální počet bodů činí 30 bodů).
- (9) Dílčí zkoušku, konanou formou ústní zkoušky, vykoná žák úspěšně, pokud dosáhne nejméně 44 procentních bodů, což v absolutních bodech znamená 13 bodů (maximální počet bodů činí 28 bodů).